

רשימות חוברת קט

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"ק פרשת שופטים, הננו מוציאים לאור מאוצר רשימותיו של כ"ק אדמו"ר זי"ע שרשם לעצמו — המשך וסיום הרשימה דב' ניסן תרצ"ז, פאריז, בענין "המשכן וחנוכת המשכן" (ה).

לתועלת הלומדים, למען ירוץ בו הקורא, הנה, לאחר העתקת הרשימה בלשון אדמו"ר בעצמו בכתי"ק, בא גם פיענוח ותיבות-קישור המשולבים בין דברי הרב, וכן ציוני מראי מקומות הבאים בשוה"ג, שנערכו ע"י המו"ל, בדרך אפשר ועל אחריותם בלבד, ובפרט שעמקו וכו' דברי רבינו, כנודע.

מערכת „אוצר החסידים“

עש"ק פ' שופטים, ה'תשנ"ז
ברוקלין, נ.י.

והנה בחנוכת המשכן שכל התחלות קשות, ואיך יוכל כ"א להגיע לכ"ז, הנה כל נשיא המשיך זה לשבטו. וגם עתה ישנו כ"ז ברוחניות שחכמי הדור עיני העדה בהם נמשך ניצוץ מנשמת מרע"ה (עיין סש"ב פמ"ב. ותו"א סד"ה משה ידבר. מראיהם ומעשיהם) וע"י מתוקם המשכן בכאו"א (עיג"כ סש"ב ספ"ב).

והנה מכל הנשיאים נחלקו נחשון ונתנאל שהא' הי' מלך לשבטים והב' מלך בתורה ולכן נשתנו ג"כ ששםם קודם לשם שבטם (במד"ר פי"ג) משא"כ בכל השבטים.

ואואפ"ל שנרמז בשםם כל התנאים הנצרכים להשראת השכינה, שזהו גדול מנבואה (עיין אברבנל על המו"נ ח"ב פל"ב וביד יסוה"ת רפ"ז), שהוא (נדרים לח.) גבור עשיר חכם עניו. והנה פשיטא בש"ס שם שהוא בגשמיות וכדמוכח בסוגיא (עיין ג"כ כ"מ הל' יסוה"ת ז' א'). אבל הרמז ברוחניות גבור הכובש את יצרו, שהמדריגה היותר עליונה בזה הוא מסנ"פ שזהו למע' גם משכל דקדושה (באור ולא תשבית ס"ב) ולכן נק' שמו נחשון ע"ש שקפץ לנחשול שבים (במד"ר פי"ג. ועיג"כ סוטה לז.) עשיר — עמינדב.

חכם — נתנאל, כי יהב דוקא חוכמתא לחכימין (דניאל ב' ברכות נה.). ובפרט כי היא חכ' ובינתכם דקאי על התורה הנה הי' משה למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה (נדרים לח.) ובכ"א צ"ל בדרך מתנה וכדרז"ל ע"פ וממדבר מתנה (עירובין נד.) ובויק"ר פ"א שמשא נק' בן נתנאל שניתנה לו תורה מיד ליד.

עניו — צוער שמיעט עצמו בבחי' בטול וענוה. והוא דוקא השיאן עצה זו דקרבנות עבודת התפלה דשייך לפני' התורה ביותר (עי' קונ' ב' ניסן תרפ"ה ביום הב' הקריב) ונרמז ביששכר שיש ב' שי"ן. תורה המשולשת. וא' נרגש במבטא והב' נעלם

[בשבת צב. איתא בעל קומה במקום עניו. וי"ל דברוחניות א' הוא כי אם עניו הוא הק' מגביהו (עי' עירובין נד. עירובין יג: נדרים נה.) יודא נק' ע"ש אודה את ד'. תפלה. והקדמה לתפלה צ"ל יהיב פרוטה לעני (ב"ב י.) עמינדב ואח"כ נחשון תפלה עד מסנ"פ שזהו נחשון אפי' נחש כרוך על עקבו (ברכות ל:) וכנ"ל נחשול שבים.

מבני ישכר יודעי בינה, לימוד התורה. הקדמה לזה ונפשי כעפר

ואח"כ פתח לבי וזהו צוער. ובכ"ז קטן עכ"פ וכמו שמ"ת על הר דוקא
(לקו"ת) וצ"ל ברכו בתורה תחלה נותן התורה שתמיד צריך לזכור על
המאור שבה וזהו נתנאל.

טו. והנה, בחנוכת המשכן שאז היתה ההתחלה על כל עניני המשכן שנתבארו לעיל — כיון שכל התחלות קשות¹⁴⁷, ואיך יוכל כל אחד להגיע לכלל זה — הנה כל נשיא המשיך ענין זה לשבטו, שזהו תוכן הענין דקרבנות הנשיאים לחנוכת המשכן.

וגם עתה ישנו כל זה ברוחניות — שחכמי הדור, עיני העדה, בהם נמשך ניצוץ מנשמת משה רבינו ע"ה (עיין ס"ב רפמ"ב. ותו"א סד"ה משה ידבר. וסד"ה מראיהם ומעשיהם¹⁴⁸), שהוא המקום את המשכן (כנ"ל ס"ח), ולכן על ידם מתוקם המשכן בכל אחד ואחד (עיין ג"כ ס"ב ספ"ב¹⁴⁹).

והנה, מכל הנשיאים נחלקו נחשון ונתנאל — שהא' הי' מלך לשבטים, והב' מלך בתורה, ולכן נשתנו ג"כ מכל הנשיאים, ששם קודם לשם שבטם (במד"ר פי"ג¹⁵⁰), משא"כ בכל השבטים ששם שבטם קודם לשם.

ואולי אפשר לומר, שנרמז בשם — נחשון (בן) עמינדב ונתנאל (בן) צוער — כל התנאים הנצרכים להשראת השכינה,

— שזהו (השראת השכינה) גדול מנבואה (עיין אברבנל על המו"נ ח"ב פל"ב וביד הל' יסוה"ת רפ"ז¹⁵¹) —

147) מכילתא ופרש"י יתרו יט, ה. וראה גם לקו"ת נשא כט, א — לענין חנוכת המזבח ע"י קרבנות הנשיאים.

148) בתניא שם: "בכל דור ודור יורדין ניצוצין מנשמת משרע"ה ומתלבשין בגוף ונפש של חכמי הדור עיני העדה ללמד דעת את העם וכו'". ובתו"א שם: "שכינה מדברת מתוך גרונו של משה, וכן בכל דור ודור, כמו שאמר המגיד להבית יוסף אני המשנה המדברת בפין, ולכן נק' התלמיד חכם בשם משה, כדאיתא בגמ' משה שפיר קאמרת וכו'" (יתרו סח, ג). "משה שפיר קאמרת .. וכל ראשי ישיבות שבדור הן בחי' משה" (שם סט, ג).

149) ושם, בביאור "מאמר רז"ל על פסוק ולדבקה בו שכל הדבק בת"ח מעלה עליו הכתוב כאילו נדבק בשכינה ממש" — "כי ע"י דביקה בתלמידי חכמים קשורות נפש רוח ונשמה .. ומיוחדות במהותן הראשון ושרשם שבחכמה עילאה שהוא ית' וחכמתו א' כו'". והיינו, שע"י חכמי הדור, עיני העדה, נעשה הקמת המשכן — השראת השכינה — בכל אחד ואחד.

150) ושם (יז): "למה בכל הנשיאים מזכיר שבטם ואח"כ מזכיר שמותם, וביהודה וישכר מזכיר שם נשיאיהם תחלה (שם) ואח"כ מזכיר שמותן (שם השבט), לפי שנחשון הי' מלך, ונתנאל הי' מלכה של תורה .. ובכל מקום המלך מקדים לעמו שנאמר וכו'".

151) באברבנאל שם, פליג על הרמב"ם שמביא רא"י שבהכרח להיות "ההכנה והשלמות במדות ובדבריות וכו'" לצורך הנבואה, ממארז"ל אין הנבואה שורה אלא על חכם גבור ועשיר

ועי"ז שאצל הנשיאים היתה השראת השכינה (ע"ד וכדוגמת השראת השכינה במשה) — המשיך כל נשיא לשבטו הענין דהקמת המשכן (פעולתו של משה).

טז. ובהקדמה — שהתנאי להשראת השכינה הוא כדאיתא בגמרא (נדרים לח, א) "אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גבור ועשיר וחכם ועניו".

והנה, פשיטא בש"ס שם שגבור וכו' הוא בגשמיות, וכדמוכח בסוגיא — שלמדין "כולן ממה, גבור דכתיב¹⁵² ויפרוש את האוהל על המשכן .. משה רבינו פרסו (מכלל דגבור הי'¹⁵³), וכתיב¹⁵⁴ עשר אמות אורך הקרש וגו' .. דכתיב¹⁵⁵ ואתפוש בשני הלחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם, ותניא הלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועביין שלשה" (ואפי' הכי שיברן¹⁵³) — גבור בגשמיות (עיין ג"כ כסף משנה הל' יסוה"ת פ"ז ה"א¹⁵⁶).

אבל ישנו גם הרמז ברוחניות — "איזהו גבור הכובש את

— שבמאמר זה "לא דברו חכמים ז"ל מהנבואה, כי אם מהשכינה .. התנאים והתוארים אשר זכרו חכמים ז"ל אינן ההכנות ההכרחיות .. על נבואת הנביאים בכלל .. כי אם שכינת השפע האלקי, שכמו שנמצאת בשמים .. ובבית המקדש בדבקות האלקי שהי' שם מבלתי אמצעי, ככה אותה שכינה שרתה במשה .. שרות השכינה דבר מיוחד למשה .. לא יאמר שרות השכינה על הנבואה וכו'".

ובהל' יסוה"ת שם: "אין הנבואה חלה אלא על חכם גדול בחכמה גבור במדותיו וכו'" (ובהמשך ההלכה: "מיד רוח הקודש שורה עליו". ובה"ה: "תשרה שכינה עליהן"). ומזה משמע, לכאורה, שהענינים שאמרו חז"ל בנוגע להשראת השכינה — מביאם הרמב"ם בנוגע לנבואה, כדבריו במו"נ*, ודלא כדעת האברבנאל שמחלק בין השראת השכינה לנבואה (וראה גם לקו"ש חכ"ג ע' 83 הערה 17).

(152) פקודי מ, יט.

(153) פרש"י נדרים שם.

(154) תרומה כו, טז.

(155) עקב ט, יז.

(156) ושם — לאחר שכותב שהרמב"ם מפרש "גבור במדותיו כו'": "אלא ששם משמע

בגמרא דגבור כפשוטו שיהא בעל כח כו'".

(* ואולי כוונת רבינו ב"עיין .. ביד יסוה"ת רפ"ז" (בהוספה על מ"ש במו"נ) — שכיון שביד לא הביא הרמב"ם כל התנאים שאמרו חז"ל בנוגע להשראת השכינה (שהרי כתב רק "חכם גדול בחכמה גבור במדותיו", ולא כתב גבור בכח ועשיר ועניו (כקושיית הנו"כ)), אולי אפ"ל שגם הרמב"ם ס"ל שהשראת השכינה הו"ע גדול מנבואה (כדברי האברבנאל), וביד הביא רק התנאים הדרושים לנבואה.

יצרו¹⁵⁷, שהמדריגה היותר עליונה בזה (בהגבורה ברוחניות) הוא מסירת נפש, שזהו למעלה גם משכל דקדושה (לקו"ת ויקרא באור ולא תשבית ס"ב¹⁵⁸).

וענין זה מרומז בשם נחשון — שלכן נקרא שמו נחשון ע"ש שקפץ לנחשול שבים (במד"ר פי"ג. ועיין ג"כ סוטה לז, א¹⁵⁹) — ענין המסירת נפש, שזוהי המדריגה היותר עליונה ב"גבור".

עשיר — נרמז בעמינדב (מלשון נדבה, שעיקרה ושלמותה בעשיר).

חכם — נרמז בנתנאל, כי יהב דוקא חוכמתא לחכימין (דניאל ב' כא'. ברכות נה, א¹⁶⁰), היינו, ש"נתנאל", נתן א-ל, "נתן" דוקא, מורה על נתינת החכמה. ובפרט שבחכמת התורה — "כי היא חכמתכם ובינתכם"¹⁶¹ דקאי על התורה — הנה הי' משה למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה (נדרים לח, א), ובכל אחד צריך להיות ענין התורה בדרך מתנה, וכדרשת רז"ל ע"פ¹⁶² "וממדבר מתנה" "אם אדם משים עצמו כמדבר כו' תורה ניתנה לו במתנה" (עירובין נד, א). ואמרו רז"ל (בויק"ר פ"א, ג) ש"משה נקרא "בן נתנאל", "בן שניתנה לו תורה מיד ליד".

עניו — נרמז בצוער, שנקרא כן ע"ש שמיעט עצמו בבחי' בטול וענוה.

ויש להוסיף, שנתנאל בן צוער הוא דוקא "השיאן עצה זו" דקרבתות¹⁶³ — עבודת התפלה (תפלות במקום קרבנות תקנוס¹⁶⁴), דשייך

(157) אבות רפ"ד.

(158) ושם (ד, ג): "בחי' ומדרגת מס"נ שהוא ענין הביטול במציאות ממש לא"ס ב"ה נמשך דוקא מצד עצמיות הנפש שלמעלה מהשכל שבטלה לעצמיות א"ס ב"ה שלמעלה מעלה גם כן מהחכמה כביטול הנר באבוקה, אבל לא די בבחי' השכל שבנפש לבד, מאחר שאינו רק כלי וגם מקור החכמה הוא רק כלי לאלקות .. (ובזה מתורץ למה לא נמצא בתורה טעם על מס"נ .. מפני שהמס"נ נמשך מצד הבחי' שלמעלה מהשכל, א"כ איך שייך לומר ע"ז טעם ושכל)".

(159) במד"ר שם (ז): "למה נקרא שמו נחשון, על שם שירד תחלה לנחשול שבים". ובסוטה שם: "קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחלה".

(160) ושם: "איך הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה, שנאמר יהב חכמתא לחכימין".

(161) ואתחנן ד, ו.

(162) חוקת כא, יח.

(163) פרש"י נשא ז, יט.

(164) ראה ברכות כו, ב.

לפנימיות התורה ביותר (עיי' קונטרס ב' ניסן תרפ"ה ד"ה ביום השני הקריב¹⁶⁵).

וענין זה (השייכות לתורה, כולל גם פנימיות התורה) נרמז בשם שבטו — יששכר — שיש בו ב' שי"ן: שי"ן — רומז על תורה המשולשת¹⁶⁶. וב' שי"ן, שא' נרגש במבטא והב' נעלם — רומזים על גליא דתורה (שי"ן הנרגש במבטא) ופנימיות (נסתר) התורה (שי"ן הנעלם)¹⁶⁷.

[ולהעיר, שהתנאים להשראת השכינה נזכרו גם בשבת צב, א: "אין השכינה שורה אלא על חכם גבור ועשיר ובעל קומה", אבל שם איתא "בעל קומה" במקום "עניו".

ויש לומר, דברוחניות "עניו" ו"בעל קומה" ענינם אחד הוא — כי, אם עניו הוא הקב"ה מגביהו¹⁶⁸ (עיי' עירובין נד, א. עירובין יג, ב. נדרים נה, א¹⁶⁹].

יז. ויש להוסיף בביאור הרמזים בשמותיהם של נחשון בן עמינדב למטה יהודה, ונתנאל בן צוער נשיא ישכר:

165) ושם (סה"מ קונטרסים ח"ב תע, ב) — לאחרי שמבאר הענין ש"נתנאל" פירושו נת"ן א"ל, ומשה נק' נתנאל, "בן שנתנה לו תורה מיד ליד", ובן צוער פירושו בן שמיעט את עצמו בבחי' ביטול וענוה: "ולכן הוא דוקא השיאן עצה זו של סדר הקרבנות הללו, דקרבות בכלל הוא העמוד דעבודה, שהו"ע התפלה, דזהו בא מצד פנימיות התורה דוקא, ולזאת השיאן עצה זו דקרבות, דכל האומר אין לי אלא תורה כו' הרי הוא חסר הקו דעבודה שבלב, אבל נתנאל בן צוער שהוא נשיא התורה בבחי' סתים שבתורה, לכן הוא השיאן עצה זו דקרבות כו'".

166) ראה שבת פח, א, ובפי' ר"נ גאון.

167) ראה גם תורת מנחם — התועודיות ח"ד ע' 156 (בשם אביו).

168) ראה גם לקוטי לוי"צ הנ"ל ס"ע תא ואילך: "בדבר הערתך מה שבנדרים ל"ח איתא עניו ובשבת צ"ב איתא תמורת עניו בעל קומה, ותירצת שהא בהא תליא שאם הוא עניו הקב"ה מגביהו, יפה דרשת. וכן הוא ברש"ן של דברים וכו'". ומוסיף: "אמנם בני חביבי עוד דברים בגו, כי מלבד השנוי בין ב' המסכתות בדבר זה דעניו ובעל קומה, עוד יש שנויים. והוא בשבת הגירסא אין השכינה שורה, ובנדרים הגירסא אין הקב"ה משרה שכינתו. בשבת הגירסא חכם גבור עשיר ובעל קומה, ובנדרים הגירסא גבור עשיר חכם ועניו וכו'", עיי"ש בארוכה. — וראה גם המבואר בארוכה בלקו"ש שם ע' 85 ואילך.

169) בעירובין נד, א (בהמשך לדרשה ע"פ "וממדבר מתנה", "אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו, תורה ניתנה לו במתנה וכו'"): "אם מגיס לכו הקב"ה משפילו (שנאמר ומבמות הגיא), ואם חוזר בו הקב"ה מגביהו". ושם יג, ב: "כל המשפיל עצמו הקב"ה מגביהו". ובנדרים שם (כבעירובין נד, א — בכמה שינויים): "אם הגביה עצמו הקב"ה משפילו .. ואם חזר בו הקב"ה מגביהו". — ויש לעיין בדיוק הסדר דג' ציונים אלה.

יודא — נקרא ע"ש "אודה את ד" 170, שזהו"ע התפלה. והקדמה לתפלה צריך להיות "יהיב פרוטה לעני" (ב"ב י, א). וענין זה מרומז בשמו של נשיא יהודה, "נחשון בן עמינדב" — שתחילה צ"ל עמינדב (מלשון נדבה), שמורה על נתינת הצדקה¹⁷¹, ואח"כ נחשון (נחשון בן עמינדב, עמינדב תחילה ואח"כ נחשון) — תפלה עד מסירת נפש, שזהו ענינו של נחשון, כפי שמצינו בתפלה ש"אפי' נחש כרוך על עקבו לא יפסיק" (ברכות ל, ב), וכן"ל (סט"ז) שלכן נקרא שמו נחשון ע"ש שקפץ לנחשול שבים.

וישכר — "מבני ישכר יודעי בינה" 172, שזהו"ע לימוד התורה. והקדמה לזה היא "ונפשי כעפר", ואח"כ "פתח לבי בתורתך" 173.

וזהו הרמז בשמו של נשיא ישכר, "נתנאל בן צוער" — ש"נתנאל" שענינו לימוד התורה, בא לאחרי "צוער" (נתנאל בן צוער, צוער תחלה ואח"כ נתנאל), ע"ש שמיעט עצמו, ענין הביטול. ובכל זאת אין זה ביטול המציאות לגמרי, אלא צ"ל קטן עכ"פ, וכמו שמתן תורה הי' על הר דוקא (לקו"ת במדבר ד"ה ענין שניתנה תורה על הר סיני¹⁷⁴).

וצריך להיות "ברכו בתורה תחלה" 175 — "נותן התורה", היינו, שתמיד¹⁷⁶ צריך לזכור על המאור שבה¹⁷⁷. וזהו שלימוד התורה נרמז בשם "נתנאל" (נתן אל) דוקא — להורות על הדגשת השייכות ל"נותן התורה".

(170) ויצא כט, לה. וראה תו"א ר"פ ויחי.
 (171) ראה גם לקוטי לוי"צ הנ"ל ע' שצד: "עמינדב כאשר כתבת נתינת הצדקה קודם התפלה, וטוב ויפה הוא".
 (172) דה"א יב, לג (הובא בפרש"י נשא שם. ברכה לג, יח).
 (173) נוסח תפלת "אלקי נצור" (ברכות יז, א).
 (174) ושם (טו, סע"א ואילך): "עיקר התורה הוא להיות בבחינת ביטול . . וכמאמר ונפשי כעפר לכל תהי', ואזי דוקא פתח לבי בתורתך. ולכן ניתנה התורה על הר סיני דמכיך, שהוא ענין השפלות שאינו מגבי' א"ע . . אך . . גם הר סיני הוא הר עכ"פ, שהוא ענין הגבהה, רק שאינו גבוה כ"כ וכו'".

(175) נדרים פא, א. ב"מ פה, רע"ב. וראה לקו"ש חט"ו ע' 3. וש"נ.
 (176) כהדיוק "נותן התורה" — לשון הוה (של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. ובכ"מ).
 (177) ראה ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז, ובפ"י קה"ע שם. פתיחתא דאיכ"ר ב, ובפ"י יפה ענף